

TOTEM

Tidsskrift ved Religionsvidenskab
Institut for Kultur og Samfund, Aarhus Universitet
Nummer 32, efterår 2013
© Tidsskriftet og forfatterne, 2013

Religionssociologi

Religion under globalisering

Af stud. mag ved Religionsvidenskab
Jens Renner Christensen

Indhold

1. Indledning.....	3
2. De fire variationsakser.....	3
2.1 Institutionaliseret religion kontra ikke-institutionaliseret religion	4
2.2 Religion med offentlig indflydelse kontra privatiseret religion	5
2.3 Traditionel og konservativ religion kontra moderne og liberal religion.....	5
2.4 Religiøs kontra ikke-religiøs med religiøse funktioner	5
3. Det religiøse landskab i Danmark.....	6
3.1 Islam.....	6
3.2 Buddhisme	7
3.3 Kristendom.....	8
4. Konklusion.....	10
5. Litteraturliste.....	11

1. Indledning

Peter Beyer beskriver i sin artikel *Globalization and Glocalization* (2007), hvordan der er foregået et fokusskift i sociologiens behandling af religioner og religiøsitet. Moderniteten var for mange af de store sociologer, for eksempel Max Weber, et sekulariserende fænomen, udmundende i et samfund uden tiltro til eller behov for store institutionaliserede religioner. De mente at forudse en samfundsudvikling, hvor sekulariseringen spredte sig. Beyer beskriver i sin artikel, hvordan religionernes skæbne og sociologernes fokus har ændret sig radikalt siden da. I modernitetens epoke var pluralisering af religioner et underliggende symptom på sekularisering. Pluraliseringen beviste, at de institutionaliserede religioner mistede deres monopol på den religiøse sandhed, og dermed deres legitimitet og magt. I dag er pluralisering et nøgleord i den sociologiske analyse af verden og af religioner. Sekulariseringen har vist sig ikke at være religionernes endeligt, og pluraliseringen har endda medført et hav af nye religioner og religiøse retninger. Beyers artikel handler om sammenhængen mellem pluralisering og glocalisering. I artiklen ridser Beyer fire variationsakser op: disse er ifølge ham ideelle til forståelsen af vores verdens religiøsitet. Jeg vil i denne opgave svare på følgende spørgsmål:

2. Peter Beyer diskuterer i sin artikel "Globalization and Glocalization" religionen under globalisering. Gør rede for hans synspunkter på de fire variationsakser af global religion. Diskuter derudover hvordan det danske religiøse landskab kan forstås ud fra Beyers ideer om globalisering og glocalisering sådan som fx Lene Kühle, Jørn Borup, Rene Dybdal, og Viggo Mortensen beskriver dette landskab.

Ovenstående vil jeg gøre ved først at redegøre for begrebet glocalisering. Herefter for Beyers fire variationsakser. Dernæst vil jeg ud fra artikler og afsnit af Lene Kühle, Jørn Borup og Viggo Mortensen diskutere og vise, hvordan man kan forstå det danske religiøse landskab i forhold til akserne.

2. De fire variationsakser

Først er det nødvendigt at forklare, hvad glocalisering betyder, da det er nøglebegrebet i Beyers artikel. *Globalization and Glocalization* (2007) anslår allerede i titlen, at der er en direkte sammenhæng mellem globalisering, som er et historisk og sociologisk faktum, og glocalisering, som, i hvert fald for denne opgaveskriver, er et mere ukendt

begreb. Det stammer ifølge Beyer fra en artikel af Roland Robertson kaldet *Glocalization: Time-Space and Homogeneity-Heterogeneity* (1995). Beyers formål med begrebet er at klarlægge den sammenhæng, der er mellem det globale og det lokale: "Hence globalization is always also *glocalization* (Robertson 1995), the global expressed in the local and the local as the particularization of the global" (Beyer 2007, 98). Pointen er, at en global religion ikke kan eksistere uden alle de mange lokale afdelinger verden over, der giver den sin identitet, legitimitet og mulighed for at ytre sig. Disse afdelinger er alle udtryk for religionernes pluralisering, et fænomen forårsaget af globaliseringen.

2.1 Institutionaliseret religion kontra ikke-institutionaliseret religion

Den første af de fire variationsakser omhandler forskellen mellem en institutionaliseret religion og en ikke-institutionaliseret religion. Beyer nævner kristendommen, hinduismen, islam og buddhismen som eksempler på institutionaliserede, globale religioner. Her påpeger Beyer et eksempel på pluralisme i den globale verden; sameksistensen af flere institutionaliserede verdensreligioner (ibid., 100). Under de institutionaliserede religioners overordnede etiket hører deres underafdelinger, de største af dem kaldet hovedretninger. Her nævner Beyer protestantismen under kristendommen og i forlængelse Jehovas Vidner under protestantismen. Begge er denominationer af kristendommen, men har særskilte organisatoriske og religiøse praksisser. Beyer pointerer, at begge retninger har lokale koncentrationer af troende, men samlet er spredt over hele verden. I de lokale afdelinger vil kulturen have indflydelse på religionen i mere eller mindre grad, og de forskellige afdelinger vil derfor samlet globalt kunne støtte hinanden med deres forskelligheder og erfaringer: "Both practitioners and external observers understand these religions as unities through variation, in other words as glocalizations" (ibid., 101). I et større perspektiv vil flere denominationer typisk være repræsenteret i samme område, for eksempel i en by (ibid., 100).

Ikke-institutionaliserede religioner er ifølge Beyer typisk spiritualitet, som for eksempel Sheilaisme¹, eller nye religiøse bevægelser. De ikke-institutionaliserede religioner kan deles i to; de, der er på vej til at blive anerkendte og institutionaliserede i forlængelse af deres udvikling, og de, der ikke ønsker eller har

---

¹ Et begreb brugt af Robert Bellah i bogen *Habits of the Heart* (1985). Han beskriver en ung sygeplejerskes individuelle tro på sig selv som et godt menneske med en indre stemme (http://www.robertbellah.com/lectures_5.htm).

mulighed for dette. Sidstnævnte eksempel er typisk individuelle, spirituelle retninger eller en sammenblanding af forskellige trosretninger eller ritualer. Fælles for ikke-institutionaliserede og institutionaliserede religioner er, at de er globalt spredte, men lokalt koncentrerede, og altså et eksempel på globalisation.

2.2 Religion med offentlig indflydelse kontra privatiseret religion

Beyers anden variationsakse drejer sig om forholdet mellem en religion, der ønsker eller har indflydelse på andre domæner end den religiøse, og en religion, der er privatiseret og ikke ønsker eller har denne indflydelse. Igen er det de lokale forhold der afgør, om en religion har indflydelse eller ej, og man kan derfor ikke kalde én religion privatiseret og en anden for indflydelsesrig på det offentlige. Tværtimod vil alle religioner overordnet set være begge dele (ibid., 101). Beyers pointe er, at graden af indflydelse på andre domæner end den religiøse afgøres lokalt over tid, og at et generelt aspekt af den globaliserede pluralisering er uforudsigelighed (ibid., 101).

2.3 Traditionel og konservativ religion kontra moderne og liberal religion

Ikke alle religioner ser globaliseringen som en positiv måde at sprede sig på. En af de mest markante reaktioner på modernisering og globalisering er, ifølge Beyer, fundamentalisme (ibid., 101). Den udspringer som en konservativ reaktion på den pluralistiske religiøsitet i verden, som vi ser i dag. Kendetegnende for fundamentalistiske grupper er deres politiske engagement. De ønsker indflydelse, så de kan ændre lovgivninger og indføre deres religion som den eneste sandhed (ibid., 102). Fundamentalister er anti-modernister og kan derfor ses som det modsatte af, hvad modernismen står eller stod for, for eksempel sekularisering.

Modsætningen til konservativ religion er moderne og liberal religion. Beyer mener, at liberale og inkluderende religioner passer bedre til en globaliseret verden end konservative og traditionelle (ibid., 102).

2.4 Religiøs kontra ikke-religiøs med religiøse funktioner

Som det fremgår ovenfor er globaliseringen med til at skabe en stor mængde nye, religiøse fænomener. Ifølge Beyer er der tre kategorier af ikke stort anerkendte, men alligevel vigtige religiøse fænomener, der udtrykker dynamikken i en global og pluraliseret verden på forskellige måder.

1) *Nye religiøse bevægelser*, især dem der går efter officiel anerkendelse som religion. Denne kategori illustrerer ifølge Beyer den uendelige mulighed for, at

nye institutionelle religioner kan opstå (ibid., 102). Han mener, at religionerne kan eller vil benytte globaliseringen som middel til at opnå større legitimitet, da den globale verden er skeptisk over for nye religioner.

2) *Ikke-institutionaliseret*, individuel religiøsitet. Her mener Beyer mestendels spiritualitet. Denne kategori kan per definition nærmest kun være lokal, da den er en sammensætning af individuelle præferencer. Dog er det mest personer med intellektuelt overskud, der sammensætter deres egen spiritualitet, og den består ofte af indhold fra både nære og fjerne religioner. Derfor er den også mere rodløs og pluralistisk end andre lokale religioner, og derfor også mere global (ibid., 103).

3) *En religio-kulturel udtryksform*, der ikke er defineret som religiøs, men er spirituel. Aborigines eller andre indfødte er et eksempel. De er per definition lokale, da de er fra en tid før globaliseringen. De er verdensafvisende og vil for alt i verden forblive uberørte af globaliseringen. Et andet eksempel er religiøse nationalister: Her er det ikke religionen, der er det eneste omdrejningspunkt, men også behovet for territorium og kultur. Sådanne grupper isolerer sig på samme måde som indfødte stammer og kan også være verdensafvisende og føle en stor modstand fra alle sider, en ”dem imod os”-følelse (ibid., 103).

3. Det religiøse landskab i Danmark

Jeg vil nu i de følgende tre afsnit vise, hvordan man kan forstå det religiøse landskab i Danmark ud fra Beyers fire variationsakser. Mit fokus ligger på tre forskellige religioner: Islam, buddhismen, og kristendommen, konkret Folkekirken. Jeg vil kort opridse en række fænomener inden for de forskellige religioner, og dernæst holde dem op imod Beyers idéer.

3.1 Islam

Islam er den største institutionaliserede minoritetsreligion i Danmark med et formodet antal af muslimer på omkring 200.000 (Kühle 2006, 40-41). Mange af disse muslimer praktiserer deres religion gennem bønner, ritualer og fester og ser sig som en del af et globalt muslimsk fællesskab kaldet *umma*.² De danske muslimer kan derfor med Beyers globaliseringsteori for øje betragtes som glokale afdelinger af *umma*-

---

² I Lene Kühles bog *Moskeer i Danmark* nævner en række interviewpersoner i kapitlet *Islam og Muslimer i Danmark* deres følelse af en international samhørighed gennem et åndeligt fællesskab, *umma*, der går på tværs af denominationer som for eksempel sunni- og shiamuslimer.

fællesskabet, og deres tradition for bøn og fællesskab vidner om, at de kategorisk i et vist omfang praktiserer deres tro som en traditionel og konservativ religion. Dog er det interne landskab under etiketten *muslim i Danmark* langt mere pluraliseret. Mange, især unge muslimer, er troende på samme måde, som medlemmer af folkekirken er kristne: ”den største gruppe blandt unge muslimer i Danmark er kulturmuslimer” (ibid., 48). Ifølge Kühle er kun omkring 20-25 % af de danske muslimer medlem af en moskéforening og dermed aktive udøvere af religionen. Selvom man kan diskutere, hvorvidt forskereffekten³ spiller ind, så har 85 % muslimer i en undersøgelse svaret, at de ikke finder, at deres religion påvirker deres syn på det danske samfund (ibid., 47). Dette illustrerer, hvordan islam, i henhold til Beyers første variationsakse, har tilpasset sig den danske kultur og viser samtidig groft og overordnet, at de danske muslimer ikke har noget behov for religiøs indflydelse på landets politik.

Dog er mange muslimer væsentlig mere aktive i traditioner som bøn, end kristne er i Danmark. Dette kan skyldes, at langt størstedelen af muslimerne er indvandrere, og at de derfor føler et bånd til deres hjemkultur, som de ønsker at opretholde gennem deres religion. 70 % af en mængde adspurgte muslimer beskriver sig som moderat eller meget religiøse (ibid., 47). I henhold til Beyers anden variationsakse kan vi konkludere, at islam mestendels er en religion for privatsfæren. Der findes dog også denominationer af islam, der ønsker politisk indflydelse. Her er Hizb-ut-Tahrir den mest omtalte. De bliver dog af andre muslimer fordømt og beskyldt for at misforstå islam (ibid., 37), hvilket i henhold til Beyer beviser pluraliseringen af islam, samt de interne konflikter som denne kan medføre.

3.2 Buddhisme

Buddhismen står på mange måder meget i modsætning til islam i Danmark. Mens der er meget få etnisk danske konvertitter til islam, er buddhismen nærmest gået på mode (Borup 2005, 37). Det fremgår i bogen *Dansk dharma – buddhisme og buddhister i Danmark*, skrevet af Jørn Borup i 2005, at 68’er-oprøret og den følgende hippiebevægelse bærer en stor del af ansvaret herfor. Den første danske lama og grundlæggeren af Buddhistisk Center København, Ole Nydahl, gik forrest i indførelsen af religionen og de meget individuelt orienterede spirituelle traditioner. Ifølge Beyer kan Nydahls oprettelse af buddhismen som institution ses som en pluralistisk

---

³ Et miljø er opmærksomt på, at interviewereren har et formål med tilstedeværelsen, og at miljøet er et forskningsobjekt. Den adspurgte opfører sig derfor anderledes og fremstiller sig over-positivt for at præge resultatet af undersøgelsen.

udvidelse, og skabelsen af en ny global buddhistisk afdeling. Dette bekræftes af Borup, der nævner, hvordan vestlig buddhisme er en kategori, der er stærkt medbestemmende for, hvordan buddhismen udvikler sig, også i Østen (ibid., 46). Buddhismen har i dag også indflydelse på andre domæner end den religiøse: Buddhistisk meditation indgår i kurser, som mange virksomhedsledere tager for at få større indsigt og overskud til at lede (ibid., 42). Her bevæger buddhismen sig ind i en pluralistisk gråzone mellem spiritualitet og buddhisme, som det kan være svært at definere forskellen på. Ifølge Beyer vil spirituelle kurser falde ind under hans variationsakse kaldet ikke-religiøs med religiøse funktioner, og Borup har i sin bog et godt eksempel på, hvordan buddhismen også kan kategoriseres her:

Det er ikke, fordi boghandlere har misforstået kategoriseringens kunst, men fordi de ved, at folk der køber bøger om tibetansk buddhisme typisk er de samme, som har interesse i selvudvikling, terapi og alternativ livsstil, og *new age* (ibid., 40).

Der findes groft opdelt to typer buddhister i Danmark: Konvertitter og buddhistiske immigranter. Ifølge Borup er førstnævnte kategori i et vist omfang en tendens blandt privilegerede og intellektuelle mennesker (ibid., 38), hvilket virksomhedslederen ovenfor kan være et eksempel på. Desuden passer det på Beyers definition af en ikke-religiøsitet med religiøse funktioner. Den anden kategori af buddhister i Danmark indeholder en stor mængde asiatiske immigranter. Disse holder, ifølge Borup, lav profil og ønsker ikke at deltage i en pluralisering af deres religion eller religiøsitet (ibid., 41). Dermed kan man ifølge Beyer placere dem i den mere institutionaliserede, privatiserede og traditionelle ende. Vi ser altså her, hvordan buddhismen også er delt i denominationer i Danmark. Ifølge Borup var der i 2004 fire godkendte buddhistiske trossamfund i Danmark med tilsammen 4000 medlemmer (ibid., 43).

3.3 Kristendom

Jeg har valgt at fokusere min analyse af kristendommen omkring Folkekirken. Folkekirken er meget favnende og repræsenterer to meget forskellige ydersider af den kristne tro: Viggo Mortensen skriver i sin bog *Kristendommen under forvandling* fra 2005, hvordan både missionsfolk og grundtvigianere kommer i kirken, og hvordan det er en kilde til forundring, da andre kirkesamfund har ønsket at spalte sig i denominationer, når pluraliseringen bankede på døren (Mortensen 2005, 95). I dag er omkring 80 % af den danske befolkning medlemmer i Folkekirken. Dog er det kun 2

%, der er regelmæssige kirkegængere (ibid., 94). Selvom Folkekirken i dag er én institution, så mener Mortensen, at det meget vel kan ændre sig. Ifølge en statistik i hans bog falder andelen af medlemmer i Folkekirken omkring en halv procent hvert år, hvilket, hvis udviklingen fortsætter, på et tidspunkt vil føre til en befolkning, hvor under 50 % er medlemmer af Folkekirken (ibid., 88-90). Hvis andelen af medlemmer er under halvdelen af befolkningen, vil det ikke længere være folkets kirke, og i det tilfælde vil en privatisering og pluralisering af kirken meget vel være den eneste gode mulighed.

I dag har Folkekirken, i henhold til Beyers variationsakser, en særstatus i Danmark. Det er en religion med offentlig indflydelse, for eksempel gennem administrationen af navneregisteret for alle borgere i Danmark, eller det kulturelle domæne med afholdelse af teaterstykker og koncerter i kirker rundt omkring i landet. Nogle sociologer mener dog, at den protestantiske kirke er selvsekulariserende⁴ ved at være så liberal. Hvorvidt dette er begrundelsen for det reducerede antal kirkegængere i forhold til for hundrede år siden, skal ikke diskuteres i denne opgave. Det kan dog, ifølge Mortensen, konstateres, at det at blive medlem i Folkekirken gennem dåben er under aftraditionalisering blandt danskerne (ibid., 91). Aftraditionaliseringen skyldes pluraliseringen og dermed de mange alternativer til Folkekirken, som der i dag eksisterer. Desuden fører globaliseringens individualitet til, at mange ikke føler den samme solidaritet over for samfundets institutioner, som de gjorde en gang (ibid., 91). Dermed kan man i forhold til Beyer opstille et scenarie, nemlig den overgang som kirken vil opleve ved at miste sin offentlige særstatus og indflydelse og blive en mere privatiseret institution: Med en privatisering ville forskellige grupperinger, der i dag er samlet under Folkekirken, med stor sandsynlighed bryde ud og skabe deres egne trossamfund. Folkekirken er i dag i høj grad en kulturbærer, hvilket, ifølge Mortensen, kommer til udtryk i antallet af konfirmander: ”Også *konfirmationen* holder sig forbavsende godt. Det hænger utvivlsomt sammen med dens folkelige forankring: fest, gaver og blå mandag er en cocktail, som kan få selv de mest forhærdede tidselgemytter til at sluge et halvt års undervisning og nogle ganges tvungen kirkegang” (ibid., 92-93). Ovenfor er eksempler på, at Folkekirken kan udvikle sig i begge retninger. Derfor må det siges at være umuligt at forudse nøjagtig, hvad der vil ske eller sker. Ifølge

---

⁴ Den unge Peter L. Berger mente, at der i overgangen fra monoteisme til protestantisme, og senere med udviklingen af det kapitalistiske system, ligger en selvsekulariserende proces, da kapitalismen har fokus på materialisme og værdier i Denne Verden, hvorved fokus trækkes væk fra Den Anden Verden, det religiøse. Metoden kaldes af Berger for rationalisering.

Beyer er dette en del af globaliseringen: ”An aspect of the glocalized pluralization in unpredictability” (Beyer 2007, 101).

4. Konklusion

Begrebet globalisering har en stor risiko for at overse eller undlade sammenhængen mellem det globale og det lokale og derfor er glocalisering et nøgleord i Beyers artikel. Han forsøger at hjælpe til med forståelsen af sammenhængen mellem en religions pluralisering og globaliseringen. Med mit arbejde med islam, buddhismen og kristendommen i Danmark har jeg vist, at denne sammenhæng er relevant, og at Beyers variationsakser er brugbare i arbejdet med at klargøre den. Min diskussion af det danske religiøse landskab viser, hvordan Beyers globale teorier kan ses i en (g)lokal sammenhæng i Danmark.

5. Litteraturliste

Beyer, Peter

2007 "Globalization and Glocalization.", in: Beckford, James and Nicholas J. Demerath III., eds., *The SAGE Handbook of the Sociology of Religion*, Los Angeles, Sage, 98-117.

Borup, Jørn

2005 Dansk Dharma. *Buddhisme og buddhister i Danmark*, Forlaget Univers, Højbjerg.

Kühle, Lene,

2006 *Moskeer i Danmark*, Forlaget Univers, Højbjerg.

Mortensen, Viggo

2005 *Kristendommen under forvandling*, Forlaget Univers, Højbjerg.

Bellah, Robert

"Habits of the Heart: Implications for Religion",
http://www.robertbellah.com/lectures_5.htm (set d. 17/1-13)